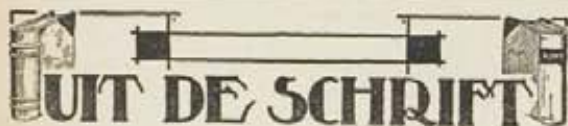

land Kanaän, dat als een erfenis den Joden uitgedeeld werd, dus ook hier is de belofte terugwijzend naar de Abrahamsbelofte en vooruitwijzend naar het eeuwige leven.

Het laatst komt de belofte in den gezichtskring van Paulus als hij zijn beide brieven aan Timotheüs schrijft: 1 Tim. 4:8 en 2 Tim. 1:1: Dan is het eschatologisch moment wel heel sterk geworden. De belofte van het tegenwoordige en het toekomstige leven is onlosmakelijk aan de godsvrucht als beloofden prijs verbonden. De belofte is een belofte des levens dat in Christus Jezus is. Wat is dat anders dan het leven!

R. H. BREMMER.

UIT DE SCHRIFT

De rijkdom der Gemeente.
...rijk geworden in Hem, in alle rede en kennis; gelijk het getuigenis van Christus bevestigd is onder u.

1 Kor. 1:5b, 6.

De gemeente van Korinthe was er sterk van overtuigd, ook zonder dat Paulus er de aandacht op richtte, dat ze rijk was in menig opzicht. Had men daar niet visioenen en openbaringen, de gave van het spreken in andere talen, elementen, die in andere gemeenten niet in die mate of in het geheel niet waren te vinden? Neen, rijk was de kerk te Korinthe zonder twijfel!

Maar, waar die gemeente van opgehoord zal hebben, dat was de merkwaardige opsomming, die Paulus gaf van den rijkdom. De rijkdom, zegt Paulus in zijn dankzegging over de gemeente, bestaat in: alle woord en alle kennis, en de getuigenis van Jezus Christus. Daar had men in die stad nu niet bepaald de meeste aandacht aan gegeven. Wie slechts over visioenen en gezichten kon spreken, die was in Korinthe de gevierde man. Wie zich beroemen kon op allerlei openbaringen en gezichten, nam een vooraanstaande plaats in het kerkelijk leven in.

Neen, zegt Paulus nu: uw rijkdom bestaat niet daarin, dat ge mensen in uw midden hebt, die over allerlei wonderlijke gaven beschikken, maar dat ge hebt de opening der Schriften en de prediking van het heil dat in Christus is. De apostel stapelt de woorden haast op elkaar om den grooten rijkdom der gemeente onder woorden te kunnen brengen. Uw rijkdom, zoo is zijn betoog, is deze: dat gij gehoord hebt de ontvouwing van den Raad Gods; dat ge bezit de kennis van de heilsgeschiedenis, dat ge op de hoogte zijt van Gods wonderen weg door de eeuwen heen, om Zijn volk te mogen behouden; dat ge mannen in uw midden gehad hebt en nog hebt, die de heilsfeiten van nabij gezien hebben, die getast hebben met hun handen aan het Woord des Levens, en die dat getuigenis ook onder u hebben uitgedragen, opdat ge met hen gelooven zoudt; dat ge apostelen en predikers moogt kennen, die aanschouwers geweest zijn van het lijden en sterven en van de opstanding en de hemelvaart van Jezus Christus, en die dit alles u hebben meegedeeld, opdat ook gij vrede zoudt vinden door het bloed des kruises.

En dat is nu de rijkdom van de gemeente Gods van alle tijden! Helaas wordt het ook in onze dagen betwist. Er zijn er weer velen, die de eenvoudige verklaring van het Woord Gods achterstellen bij de vermelding van allerlei persoonlijke ervaringen en belevenissen waarmee men op den preekstoel komt.

Er zijn er, die niet veel waarde toekennen aan de heilsfeiten, zooals die in het Woord Gods ons worden beschreven, maar wel aan den merkwaardigen levensloop en bekeering van deze of gene. Wij zullen echter van dag tot dag leven bij de openbaarde waarheid Gods en bij het getuigenis aangaande Jezus Christus. Wij zullen dien rijkdom niet gering gaan achten en een surrogaat daarvoor in de plaats gaan stellen. Doen we dat toch, dan moet dat noodwendig verarming van ons geestelijk leven tengevolge hebben. Zoodra men de breede heirbaan verlaat, waarlangs de Geest Gods alleen maar komen wil, en zoodra men de geopenbaarde waarheid Gods opzij schuift, om zich te gaan verblijden in allerlei eigen bedachten rijkdom, komt men met al zijn vrome bedoelingen op een dood spoor, in de verdorring en de verarming.

Natuurlijk staat voor ons de kwestie eenigszins anders, dan voor de kerk te Korinthe. Menschen die gezien en gehoord hebben met eigen oogen en ooren van het Woord des Levens, hebben wij in de twintigste eeuw niet meer.

Maar dat is ook niet nodig. Christus heeft voorts gegeven aan Zijn kerk herders en leeraars, om dit getuigenis aangaande Jezus Christus, zooals het door de apostelen is opgeteekend, verder te dragen en het voor te leggen aan elk nieuw geslacht, opdat degenen, die het hooren, het nog belijden mogen: „Dit is de waarheid!” De apostelen hebben gehoord en gezien en Christus Jezus doet als de Koning der Kerk in Zijn gunst nog dit getuigenis hooren, opdat ik

ook weten zou, dat Jezus Christus zich krachtig heeft bewezen te zijn de Zoon van God door Zijn opstanding uit de dooden, en opdat ik door het geloovig aanvaarden van dit getuigenis ook verzekerd zou zijn van den eenigen troost in leven en in sterven.

God de Heere moge ons oog steeds meer openen voor dezen oneindigen rijkdom, waardoor ook wij — evenals de kerk te Korinthe — „in geen enkele genadegave achteraan komen”, en Hij beware ons ervoor dat wij een anderen rijkdom zouden gaan zoeken dan deze.

Zalig zijn zij, die dezen rijkdom in de prediking mogen bewonderen, en die in den dienst des Woords iets mogen vinden van de diepten van den Raad Gods om Zijn volk erfgenen te maken van het eeuwige leven.

D.

H. M.

KERKELIJK LEVEN

„Het verbond Gods”. (II.)

Verleden week merkten we op, dat de stelling van prof. Aalders, volgens welke zonder eenigen twijfel (!) de deelgenooten van het genadeverbond de uitverkorenen zijn, en derhalve (!) verbond en uitverkiezing quantitatief identiek zijn, ook door ons betwist wordt.

En aangezien door Gods genade over onze kerken in dezen tijd van dieper onderzoek en van opbloei der theologie „onze menschen” niet meer genoegen nemen met een paar uitspraken van een of anderen schrijver, doch naar de argumenten vragen, willen wij gaarne daarover iets opmerken.

Prof. Aalders meent voor zijn nog al verzekerde bewering doorslaand bewijs te hebben. Hij laat zich in zijn overtuiging niet schokken door de omstandigheid, dat vóór en na ettelijke gereformeerden het anders hebben gezegd, en doet ook geen enkele moeite, om met hun argumenten voor het andere gevoelen „klaar te komen”. Het is, als bestaat die andere meening niet voor het besef van prof. Aalders, tenzij dan in het hoofd van enkele ongenoemden, en van een hervormden predikant, ds. Woelderink.

Maar hoe vermoedend het ook zijn moge, we zullen niettemin luisteren naar de aangevoerde gronden.

Hoofdargument voor prof. Aalders schijnt te zijn, dat „Christus het hoofd is van het genadeverbond”. Let wel: het HOOFD. We lezen op bl. 193:

„Indien toch Christus het Hoofd van het genadeverbond is, zou men de identiteit van bondelingen en uitverkorenen slechts kunnen loochenen, indien men durfde te stellen, of dat er bondelingen zijn, wezenlijke bondelingen, die niet in Christus begrepen zijn, of, dat men wel in Christus kan begrepen zijn zonder uitverkoren te wezen. Het eene is al even onmogelijk als het andere. Want dat er bondelingen zouden zijn in het genadeverbond die niet in Christus begrepen zijn, is eene even ongerijmde gedachte als dat er menschen zouden zijn, die niet in het eerste verbondshoofd Adam begrepen zijn, menschen van wie niet zou geliden dat zij in Adam de verdoemenis deelachtig zijn, menschen zonder erfzonde; en dat er in Christus begrepen bondelingen zouden wezen, die niet de volkomen verlossing in dien Heiland zouden bezitten, is met heel de leer der H. Schrift in zoo flagrante tegenspraak, dat daaraan verder geen woord behoeft verspild te worden; maar het is toch ook niet denkbaar dat iemand de volkomen verlossing in Christus zou bezitten, die niet uitverkoren was. Daarom, wanneer men in volen ernst zou willen staande houden, dat het getal der bondelingen, der w e z e n l i j k e bondelingen, niet gelijk is aan dat der uitverkorenen, zou men er wel toe moeten komen om te loochenen, dat het genadeverbond gesloten is met Christus en in Hem met al degenen, die in Hem begrepen zijn, dan zou men er toe moeten komen om te loochenen, dat Christus het Hoofd van het genadeverbond is. En dat is, zooals we boven reeds zeiden, op Gereformeerd standpunt onhoudbaar. Door de duidelijke parallel die het Nieuwe Testament trekt tusschen Adam en Christus, is de waarheid, dat Christus het HOOFD is van het genadeverbond voor geen bestrijding vatbaar. De meeningverschillen, die in de Gereformeerde dogmatiek aan den dag zijn getreden ten aanzien van de vraag naar de juiste formulering, of het genadeverbond gesloten is met Christus en in Hem met de Zijnen, dan wel met de uitverkorenen in Christus, hadden geen betrekking op die waarheid, dat Christus het tweede Verbondshoofd is, gelijk Adam het eerste was, is de eenstemmige belijdenis van allen die Gereformeerd denken”.

Tot zoover prof. Aalders.

Men zal hebben opgemerkt, dat in zijn betoog alles er van afhangt, dat Christus het HOOFD van het genadeverbond genoemd wordt. Zou men Hem liever MIDDELAAR van het genadeverbond willen heeten, dan is al aanstonds het probleem gewijzigd, wijl „hoofd” en „middelaar” onderscheiden begrippen zijn.

Nu kan men echter in de oude dogmatieken etc. Christus telkens als MIDDELAAR van het genadeverbond hooren betitelen. Als middelaar, die tusschen twee partijen verzoening tot stand brengt. Ursinus' „Schatboek” (ik gebruik de editie van Paréus, Bremae, 1623) zegt, 120, dat een middelaar steeds middelaar van een verbond is: en degene, die de partijen met elkander verzoent. Hier zijn volgens hem de te verzoenen partijen: God en de menschen.

Maar Ursinus is al lang weg; misschien wil iemand dichter bij honk blijven. Goed. Prof. Aalders verwijst in een noot naar vier auteurs: Bavinck, Honig, Kuyper, De Graaf. Indien dit beroep ook maar iets zal beteekenen voor het onderhavige punt, en daarin voor prof. Aalders' stoutmoedige verzekering, dat het op gereformeerd standpunt niet anders kàn, dan hij het construeert, dan zullen zij dus ook moeten zeggen, dat Christus HOOFD van het genadeverbond is, Hoofd, in onderscheiding van Middelaar.

Slaat men evenwel de bedoelde auteurs na, dan wordt men al dadelijk teleurgesteld, wat betreft de bewijskracht van het door prof. Aalders gedane beroep. Prof. Honig spreekt in één adem van Hoofd en Middelaar, en laat zelf zeer duidelijk ruimte voor andere onderscheidingen (Handboek 430). Ds. de Graaf noemt 't woord „Hoofd” slechts in het voorbijgaan, kiest dan ook geen geding in een eventueel debat over nadere onderscheidingen. Op Kuyper (in verband met Ten Hoer) kom ik volgende week. Rest dus Bavinck.

Wat Bavinck betreft, prof. Aalders verwijst naar diens 2en druk, III, 240. Die plaats komt overeen met 4en druk, 209/210. Ongetwijfeld staat daar, althans in de buurt van de door prof. Aalders aangehaalde bladzijde (immers op bl. 210/1, 4e dr., 241, 2e dr.), dat Christus in het genadeverbond als HOOFD en vertegenwoordiger der Zijnen optreedt, en dat het met Christus is gesloten.

Maar wat zegt dat voor de onderhavige kwestie, als men eens naar nadere onderscheidingen zou willen vragen? Niets. Immers, Bavinck zet hier het v e r b a n d uiteen tusschen het z.g. „pactum salutis” (den „raad des vredes”) en het „foedus gratiae” („verbond der genade”). Daarom laat Bavinck op de aangehaalde woorden ook dadelijk volgen: „Het pactum salutis b r e i d t z i c h u i t t o t e e n f o e d u s g r a t i a e; h e t H O O F D v a n h e t g e n a d e v e r b o n d i s t e v e n s d e M I D D E L A A R e r v a n”. En dat z.i. dit laatste toch weer een nieuw, een bijkomend element aan den vrederaad doet toekomen, blijkt wel uit wat er dan weer op volgt: „En daarom” (n.l. wijl het HOOFD tevens MIDDELAAR is) „treedt het (genadeverbond) aanstonds bij zijne promulgatie ook op met den eisch van geloof en bekeering, Mark. 1:15”.

Men ziet het: juist het punt, waar het op aankomt, Hoofd, dan wel Middelaar, is nog ter verdere bespreking opengelaten door Bavinck. Maar prof. Aalders redeneert in zijn hierboven aangehaalde woorden op de ééne lijn door, alsof de andere niet bestond, en alsof ze niet, als men eenmaal (zooals hij zelf het hier doet) nader uitpluizen wil, een nadere detaillering brengt in de constructie. Men moet bij het lezen van Bavinck voorzichtig zijn. Een oogenblik later zegt hij: „Het verbond der genade is volkomen afgewerkt binnen de drie Personen onderling” (in welk opzicht Bavinck het monopleurisch noemt, echter bestemd om dupleurisch te worden). Het is duidelijk, dat hij met dit „volkomen afgewerkt liggen binnen de drie Personen” feitelijk het oog heeft op het genadeverbond zooals h e t i n d e n v r e d e r a a d v o o r k o m t. Dat mag niet vergeten worden bij de lezing van hetgeen reeds daarvoor werd geciteerd. Dat Bavinck naast de punten van overeenkomst en samenhang tusschen vrederaad en genadeverbond ook ter dege zich van het onderscheid van die twee bewust is, blijkt wel uit wat vóór de door prof. Aalders geciteerde plaats gezegd is, en in welks licht dan ook heel die p a s s a g e m o e t g e z i e n w o r d e n, w i l m e n z i c h n i e t i n e e n s c h i j n b e r o e p b e g e v e n.

Vóór de door prof. Aalders geciteerde bladzijde, „maar dan ook” vlak daarvoor, zegt Bavinck: „Er is ook inderdaad onderscheid tusschen pactum salutis en foedus gratiae; in het eerste is Christus B O R G E N H O O F D, i n h e t t w e e d e M I D D E L A A R”. Dat is dus duidelijk. Wil men nu scherp onderscheiden, zoo zegt Bavinck, dan moet men erkennen, dat de naam „HOOFD” (der Zijnen) eerder bij den vrederaad (tusschen Vader, Zoon en H. Geest, waarin de menschen niet betrokken zijn) past, dan bij het genadeverbond (waarin de menschen wel degelijk zijn betrokken). Strikt genomen is de benaming MIDDELAAR beter, als het om het genadeverbond zélf gaat, dan de naam HOOFD. Jammer, dat prof. Aalders niet den hier door Bavinck in handen gegeven draad heeft opgenomen. Thans wordt, wat Bavinck nog onderscheidde, onbewust genivelloerd, en wordt ons een bepaalde opvatting als de alleen-gereformeerde opgedrongen. Terwijl andere constructies reeds lang bekend zijn, en dan zulke, waarin wel degelijk op de kwesties wordt ingegaan.

In 1913 b.v. schreef L. J. Hulst („De Geref. Amerikaan, XVII, nr. 3, bl. 110) reeds vroeger betoogd te hebben, dat Christus in de H. Schrift wel als Hoofd der Chr. Kerk, doch nimmer als Hoofd van het genadeverbond voorkomt. Enkele maanden later (XVII, nr. 6, 256/7) betreft hij zelfs de beide Wielenga's, vader (prof. te Kampen) en zoon (Dr. B. W.) in het debat, en herhaalt, den vader trouw blijvende, maar den zoon op dit punt niet, „dat Christus wel het Hoofd der Gemeente is, maar nergens in de Schriften b e l i d e n i s a l s h e t H o o f d d e s V e r b o n d s v o o r k o m t. Het is louter een menschelijke nitvindig, die de practijk van geheel het kerkelijke leven in verwarring brengt”. En zoo ware er meer te noemen. Prof. W. Heyns, Geref. Geloofsleer, met voorwoord van prof. Bouwman, Sneek, 2e druk, 125, verzekert, dat volgens Gods Woord h e t G e n a d e v e r b o n d g e e n r e p r e s e n t e e r e n d V e r b o n d s h o o f d h e e f t, die voor allen handelt, en voor allen bestint. Wel heeft z.i. de Raad des Vredes zulk een representeerend Verbondshoofd, „gelijk ook het Werkverbond zulk een Verbondshoofd had”. Wat Christus betreft, Deze is

volgens H. Raad des is dat n i niet met Abraham te blijven kanen), Te ref. Dogm. Hoer, Holl. Christ. h e t v e Hij is wel andere rel. noemd als verbond. werkverbond. genadeverb. zijn. Beide het genade van den m. Hij den m. nigt, Gal. Dit alles Hodge ops. om toch v. stand en den tussch. deraad (z. de contrac. bonde M. En, om een L. Berkhof dat in he. tus voork. representa. en als hum. het gaat o. ding van komt hier. Opzettel. nederlands. er reeds o. tieuse pun. sche ander. de hervorm. vinden dat interne as. meerde ge. niet wat w. wachten, s. gedeeld we. loog zeer. prof. Hepp. het make. worden. Maar al. dan blijke. pen, die b. had tot a. het de ee. meerd den. hoofd is. ander s. het geref. aan denke. Duidelij. weet niet, van den v. nemen, da. hij wel, de. tegen Woe. balen doe. door oude. van Dr. goed, als. reformeer. mijne hier. werkt in. het hier a. hetgeen v. dagen ger. Nu hee. de kwesti. plan. Ma. scherp is. van de ou. kelijk best. meeninge. reformeer. formeerd. van thans. een onge. wordt. De. waarsch. weer teger. dat die o. niet. Dat. heb het e. zonder b. over prof. wisten te. gereform. gen zijn. in dergel. en vrede. alleen ove. dere klan.

schien wil iemand
kaders verwijst in
Honig, Kuyper,
iets zal betoek-
daarin voor prof.
it het op gerefor-
s k a n, dan hij
ik moeten zeggen,
verbond is, Hoofd,

urs na, dan wordt
betreft de bewijs-
ne beroep. Prof.
oofd en Middel-
imte voor andere
s de Graaf
voorbijgaan, kiest
debat over nadere
verband met Ten
Bavinck.
urs verwijst naar
komt overeen met
daar, althans in
tangehaalde blad-
241, 2e dr.), dat
OPD en verlegen-
het met Christus

avige kwestie, als
n zou willen vra-
het v e r b a n d
utis" (den „raad
(„verbond der ge-
angehaalde woer-
salutis breidt
het HOOFT van
DELAAR ervan",
aw, een bijkomend
nen, blijkt wel uit
om" (n.l. wijl het
it het (genadever-
ook op met den
1:15").

het op aankomst,
verdere bespre-
ar prof. Aalders
te woorden op de
stond, en alsof ze
et hier doet) na-
ring brengt in de
in Bavinck voor-
zij: „Het verbond
ewerkt binnen de
ticht Bavinck het
om dupleurisch
dit „volkomen
nen" feitelijk het
als het in
t. Dat mag niet
geen reeds daar-
st de punten van
vrederaad en ge-
onderscheid
uit wat vóór de
gezegd is, en in
el die pas-
n, wil men zich

bladzijde, „maar
„Er is ook nder-
alutis en foedus
EN HOOFT, in
is duidelijk. Wil
gt Bavinck, dan
FD" (der Zijnen)
Vader, Zoon en
okken zijn) past,
e menschen wel
is de benaming
t genadeverbond
nmer, dat prof.
handen gegeven
wat Bavinck nog
n wordt ons een
formeerde opge-
seds lang bekend
op de kwesties

de Geref. Ameri-
er betoogd te heb-
d als Hoofd der
het genadever-
(XVII, nr. 6,
ta's, vader (prof.
st debat, en her-
den zoon op dit
id der Gemeente
riften en be-
Verbonds
ischelijke nitrin-
kelijke leven in
neer te noemen.
t voorwoord van
erzeker, dat vol-
r bond geen
n d s h o o f d
oor allen beslist
een representee-
erkverbond zulk
betreft. Deze is

volgens Heyns, „representeerend Verbondshoofd in den Raad des Vredes, die met Hem is opgericht, maar Hij is dat niet in het Genadeverbond, dat niet met Hem, maar mede door Hem is opgericht met Abraham en zijn zaad". En, om nog even bij Amerika te blijven (want ook de beide voorgaanden zijn ameri-kanen). Ten Hoor schrijft in zijn Compendium der Geref. Dogmatiek (niet in den handel, gedrukt bij A. ten Hoor, Holland, Mich.) op bl. 136: „Nergens wordt Christus in de H. Schrift Hoofd van het verbond der genade genoemd. Hij is wel Hoofd van Zijne gemeente, maar dit duidt een andere relatie aan. In Eph. 5:23 wordt Hij Hoofd genoemd als eerste partij, niet als tweede partij van het verbond. Doordat Hij Borg en Plaatsvervanger is in het werkverbond, kan Hij Middelaar zijn in het genadeverbond. Daar Christus Borg en Middelaar is van het genadeverbond, kan Hij daarvan niet de tweede partij zijn. Beide begrippen onderstellen de twee partijen van het genadeverbond. Borg zegt, dat Hij de schuld betaalt van den mensch aan God. En Middelaar duidt aan, dat Hij den mensch en God in het genadeverbond vereenigt, Gal. 3:20; 1 Tim. 2:5".

Dit alles komt van de oudere Amerikanen; evenals wat Hodge opmerkt, als hij, Syst. Th. II, 358, ons opwekt, om toch vooral, ook ter vermindering van vroeger misverstand en gerezen moeilijkheden, te blijven onderscheiden tusschen vrederaad en genadeverbond; in den vrederaad (z.g. verlossingsverbond) is Christus één van de contracteerende PARTIJEN, maar in het genadeverbond de MIDDELAAR (vgl. 358/9, 364) en BORG (364). En, om een nog levend hoogleeraar ook te citeeren, prof. L. Berkhof (Ref. Dogm. I, 250, Manual 152/3) verklaart, dat in het „verlossingsverbond, den vrederaad, Christus voorkomt als HOOFT des verbonds, in den zin van representant dergenen, die de Vader Hem gegeven heeft, en als hun Borg, doch (Ref. Dogm. 270, Man. 164/5) als het gaat over het g e n a d e v e r b o n d in onderscheiding van den vrederaad), dan zegt Berkhof: Christus komt hier voor als MIDDELAAR.

Opzettelijk citeeren we niet meer. En laten we ook nederlandsche theologen buiten beschouwing. Ik wees er reeds op, dat prof. Aalders voor wat bepaalde kwes-tieuze punten betreft, geen nota neemt van hedendaag-sche andersdenkenden onder zijn broeders. Woelderink, de hervormde dominee, wordt bestreden; zij niet. We vinden dat jammer, omdat op die manier het debat, als interne aangelegenheid van de eigen kerkelijk-gerefor-meerde gemeenschap, niet veel verder komt. Tenminste niet wat de helderheid betreft. Geen mensch zal ver-wachten, dat al Woelderink's opinies door ieder onzer gedeeld worden, al heeft ook m.i. deze uitnemende theo-loog zeer veel goede dingen opgemerkt, die dan ook door prof. Hepp (in een aanval op ds Veenhof) slechts onder het maken van ernstige fouten konden weersproken worden.

Maar als we eens naar anderen dan Woelderink zien, dan blijken er theologen genoeg, zóó maar voor het grij-pen, die bewijzen, dat prof. Aalders g e e n r e c h t had tot zijn niettemin stellig klinkende bewering, dat het de eenstemmige belijdenis van allen, die gerefor-meerd denken is, dat Christus het tweede Verbonds-hoofd is. E r z i j n e r g e n o e g, d i e d a a r a n d e r s o v e r d e n k e n. Hen uit te sluiten van het gereformeerde denken is, en daar moge men wel aan denken, niet zoo maar één, twee, drie klaar.

Duidelijkheidshalve voegen we hier iets aan toe. Ik weet niet, in hoeverre prof. Aalders nota genomen heeft van den vroegeren strijd over het verbond. Ik moet aan-nemen, dat hij er mee op de hoogte is. In dat geval weet hij wel, dat zijn beweringen, al gaan ze nominaal alleen tegen Woelderink in (ten dezen), toch ook een streep halen door wat vóór 1905 in ons eigen land is gezegd door ouderen, die zich niet steeds in elke constructie van Dr A. Kuyper konden vinden. Welnu, gaat het goed, als men, zonder hen te noemen, zegt: het is onge-reformeerde, een andere constructie te geven, dan de mijne hier? Ik meen, dat de synode van 1905 heeft ge-werkt in verzoenende richting, al heeft ze — men kan het hier al weer zien — geen enkele kwestie opgelost; hetgeen vrijwel van alle kwesties geldt, die in Kuyper's dagen gerezen, maar erg vaak op zij gezet zijn.

Nu hebben wij er niets tegen, dat prof. Aalders de kwesties weer ophaalt. Dat zijn we zelf ook van plan. Maar ik wijs er wel op, dat de „toon" hier zeer scherp is. Niet gereformeerde, afgeloopen. Geen namen van de ouderen, ook niet van de jongeren, die hier za-kelijk bestreden worden. Een poging dus, om bepaalde meeningen van Dr A. Kuyper weer als de eenig-gere-formeerde voor te stellen. Een gedeelte van het gere-formeerde volk denkt dan: dat gaat tegen een groep van thans levende menschen, tegen wie soms zelfs door een ongeroepen adviseur schriftelijk gewaarschuwd wordt. Ik wil speciaal die goedmeeneende menschen waarschuwen voor misvatting. Het gaat in feite óók weer tegen ouderen, die in het graf liggen. Ik zeg niet, dat die ouderen gelijk hadden in alles. Dat hadden ze niet. Dat hadden m.i. de geciteerde auteurs ook niet. Ik heb het evenmin. Maar ik kom er toch tegen op, dat zonder breede argumentatie wordt heengeredeneerd over probleemstellingen, die de ouderen wel degelijk wisten te stellen, terwijl dan toch het etiket van niet-gereformeerde hun na 1905 opgedrongen wordt. De din-gen zijn eenigszins ingewikkelder, dan prof. Aalders in dergelijke passages laat zien. En als men „waarheid en vrede" en „vrede en waarheid" wil, dan moeten niet alleen over de jongeren, maar ook over de ouderen an-dere klanken gehoord worden, dan we hier vernemen.

K. S.

De scheuring in Amerika. (IX.)

Als ik thans nog verder op het artikel van ds Lyzenga inga, is dat terwille van de algemeene kwesties, die erbij te pas komen. Bespreking daarvan kan de oogen openen voor de lacunes in de redeneeringen, waarmee (zie ook wat ik elders in dit nummer opmerk) een werkelijke of gewaande gemeene-gratie-meening wordt verdedigd. Ik heb nog een reden. Als iemand, om maar een „gevestigde" opinie te kunnen blijven verdedigen, in een bijbeluitspraak met geweld meer leggen wil, dan erin staat, dan is er reden voor het „hijnschen van het attentiesien". Welnu, in dat geval verkeert zoowel ds Lyzenga, als „De Hernut", die vindt, dat hij iets weerlegd heeft.

Het gaat hier over Romeinen 2:14, 15. Het vermake-lijke van heel het geval-Lyzenga is hierin gelegen, dat deze schrijver in gemoede meent, dat ik op dien tekst een bepaalde dogmatische constructie heb „gebouwd" (based); hij wil dan deze constructie bestrijden, ten-einde zoo te kunnen verdedigen, wat hij houdt voor de beschouwing, die naar zijn meening de synode van Kalamazoo zou hebben gehad (our synod's view of it). Ik heb al betoogd (vorig artikel), dat die synodale kijk op Rom. 2:14, 15 een hypothese is, ontsproten aan ds Lyzenga's brein. Daar dus niet meer over. Ditmaal gaat het om wat anders: in werkelijkheid heb ik geen eigen theorie gebouwd op Rom. 2:14, 15, doch alleen maar betoogd — en dat was noodig tegenover bestaande theorieën, die ook van den kathedr zijn doorgegeven — dat men op dien tekst niet bouwen kon, wat er vaak op „gebouwd" was. De kwestie staat niet zóó, dat ik zei: ziehier, wat ik uit dien tekst haal, doch: pas op, dat gij er niet uit „haalt", wat er niet in ligt opgesloten.

Dit staat ook duidelijk te lezen in mijn Catechismus-bijlagen. Ik wijs op bl. 96: daar wordt gezegd, dat de „schriftuurlijke onderbouw" van Rom. 2:14, 15 (gecom-bineerd met Rom. 1:19, 20) „ongenoegzaam is om de leer te kunnen schragen en dragen, dat de Heilige Geest in den mensch apriori's ten aanzien van de hoogste autoriteit werkt". Ik wijs op bl. 79: waar ik opmerk, dat onze tegenwoordige exegeten bevestigend blijken te antwoorden op de vraag, of niet vroeger ongeoorloofde speculaties aan den tekst in kwestie vastgekoppeld zijn. Ik wijs op bl. 81: men moet niet in den tekst leggen, wat er niet in staat. Ik wijs op bl. 87: waar geconstateerd wordt: „in dezen tekst staat NIET, dat God Zijn alge-meene openbaring geeft in het hart van den mensch; en ook niet, dat God in Zijn algemeene openbaring werkt van binnen naar buiten".

Alles is dus een opwekking tot voorzichtig omgaan met de Schrift. En als ik nu zie, hoe dáárop gereageerd wordt, dan maak ik me toch heusch bezorgd, en geef ik ds Hoeksema gelijk, als ook deze zich bezorgd maakt over een opkomende neiging, om van den natuurlijke mensch meer goeds te verwachten, dan de Schrift zelf wettigt. Is hier geen jacht naar lofprijzing van den natuurlijke mensch? De Schrift zegt: het werk der wet is in het hart der heidenen geschreven. Met alle geweld, ondanks waarschuwingen, willen menschen als ds Lyzenga gelezen hebben: de wet zelf is in het hart geschreven. Hebben deze broe-ders wel ooit kennis genomen van de geschiedenis der filosofie, met haar antigoddelijk drijven? Paulus zegt met geen enkel woord, dat de Heilige Geest in het hart der heidenen schreef. Maar ds Lyzenga wil persé dát van Paulus hooren: „we conclude that what Paul says is that the heathen prove by their conduct that the Holy Spirit wrote in their hearts". Wel ja, nu heeft de Heilige Geest al geschreven in heidenharten.

Het moet mij van het hart, dat niet de Chr. Geref. Kerk in Amerika, maar wel zulke auteurs, en tenslotte ook een dergelijke artikelen opnemende redactie (die zelf niet aan een gesprek deelgenomen heeft) met vuur spelen. In het vervolg van mijn catechismusverklaring heb ik bezwaren ingebracht tegen de lijn, die van prof. Hepp naar dr Prins loopt inzake het algemeene ge-tuigenis des Heiligen Geestes (verzekering aangaande centrale waarheden, excusez du peut). Maar een inzender in „The Banner" krijgt zoo maar de kans, nog veel verder te gaan dan prof. Hepp. Die was ten-minste nog zoo voorzichtig, te betoogen (zie mijn Cate-chismusverkl. bl. 148—9), dat de Heilige Geest wel ver-zekert, maar niet openbaart in wat hij dan het algemeen getuigenis des Heiligen Geestes noemt. Maar in Amerika is er al een dominee klaar met de verzeke-ring, dat Paulus den Heiligen Geest laat „schrij-ven" (!) in heidenharten.

Voor de zooveelste maal zeg ik het: indien een leiding, die zulke dingen onder het volk brengt, ds Hoeksema stijven wil, dan moet ze vooral dergelijke onbekookte dingen laten publiceren, en de tegenspraak, zelfs voor een gedeelte, buiten haar kolommen houden. Men klaagt, dat ds Hoeksema zoo scherp is, niet toegeeft, en zoo voort. Het past mij niet te oordeelen over details van den strijd, over en weer. Wel zou ik me een verrader van de waarheid vinden, als ik verzweg, dat zulke artikelen in „The Banner" terecht hem doen zeggen: tusschen zulke broeders en mij ligt een ernstig verschil. Ik hoop, dat hij tusschen deze personen en de kerk zal weten te onderscheiden.

En voorts, wat Rom. 2:14, 15 betreft, het is toch duidelijk, dat het niet aangaat, de dingen, die de ón-wedergeboren, buiten de Schrift levenden mensch „van nature" doet, toe te schrijven aan de alge-meene openbaring? Zijn soms alle daden of ge-woonten van den wedergeboren mensch, die met de Schrift dagelijks omgaat, te danken aan de bijzon-dere openbaring? Welneen; al kan hij zich daar-van nimmer ontdoen, toch is zij lang niet de eenige (Zie vervolg op blz. 324.)

Hoe groot!

De leer der ellende is in onze belijdenisschrif-ten eerlijk en helder uiteengezet. Zij wordt onder-wezen op de catechisatie, bij den aanvang des jaars telkens weer van den kansel behandeld. Niet alleen bij den aanvang des jaars, het woord zonde komt onophoudelijk in de preeken en toespraken terug. Dit droevig onderwerp bespreken onze jon-gens en meisjes op hun jeugdverenigingen, ja, ook bij het formuleeren van onze politieke wen-schen houden wij rekening met het feit der zonde. Maar al is het met de leer der ellende wel zoo tamelijk bij ons in orde, ik vrees dat het met de kennis der ellende niet zoo best gesteld is. Denk maar eens aan de Januari-weken, als de leer der ellende van onze kansels wordt ontwikkeld. Hoe gelaten, zoo al niet opge-wekt, zitten wij daar onder neder. Neen, de pre-diker moet ons niets schenken, dan zullen wij hem aan zijn jasje trekken, want van oppervlakkig-hed zijn wij niet gediend. Maar is er bij ons iets van wat de Schrift zegt: Gedraagt u als ellen-digen? Ik weet wel, met een lang gezicht, met een gerekt psalmgezang, met een huilstem is het waar-lijk niet in orde. Ook weet ik heel goed, dat de systematische uiteenzetting van de waarheid en het doorleven van die waarheid in de ziel niet steeds op hetzelfde moment plaatsvinden. Maar wel vraag ik mij soms ontrust af: waar is dat ellendig en arm volk, dat de Heere Zich overge-houden heeft om op Zijn Naam te vertrouwen? Hoe zou het toch komen, dat wij de dingen zoo goed weten — als begrippen namelijk — terwijl wij de zaak soms zoo bitter weinig verstaan? Dat wij den Farizeër in ons zoo rustig laten gedijen? Allereerst staan wij hier voor het gevaar der ge-wenning. De uitspraken der confessie, hoe ernstig en welgekozen ook, grijpen ons niet meer aan. Het is wel noodig de dingen maar eens doodnuch-ter te zeggen. Eén mijner catechisanten, uit het slijk door den Heiland gered, zei laatst verdrietig: het valt mij zoo tegen, broeder! Als ik naar de preek luister, ben ik met de beste voornemens be-zield, maar als ik pas thuis ben, is het vaak al weer mis! Toen heb ik het heel eenvoudig ge-zegd: ja, het is niet lekker om een zondaar te zijn! Wij hebben het ook noodig zoo concreet te worden aangesproken. Daar is een andere reden, wij weten de oplossing zoo goed. Als wij aan para-graaf één zijn — vergun mij die simpele voor-stelling — kunnen wij niet vergeten wat in para-graaf twee-en-vijftig staat. Daarom schokken de vragen van Zondag 5 en 6 ons niet meer. Is er nog éénig middel? Wat moeten wij dan voor een Mid-delaar en Verlosser zoeken? Maar wij zoeken heelemaal niet, wij slaan rustig een blaadje om en zeggen triumfantelijk: dáár! Ik probeer dit zoo vlak te zeggen, niet om een systematische uiteen-zetting der waarheid bespottelijk te maken. Ook niet om ons te dringen naar een soort oratorische, theatrale houding, waarin wij zouden doen alsof ons de Verlossing nog onbekend ware. Maar wij zullen ons weer scherp en helder voor oogen stel-len, dat wij maar niet met een leer-op-zichzelve, maar met God te maken hebben, met de gerech-tigheid en waarheid Gods. O, als Hij ons de ellende leert, dan wordt het anders. Met eer-bied gesproken, het schijnt dat de Heere niet altijd consequent is. Als Hij Zijn heilig misnoegen over de zonde aan ons kenbaar maakt, dan zouden wij wel willen uitroepen: Heere, U móógt niet boos op mij zijn, de Heere Jezus heeft de straf der zonde gedragen. Alles is voldaan, wat naar Uw Recht te eischen scheen. Dan schijnt het soms alsof de Heere Zich om onze tegenwerpingen niet bekomert. Hij werpt ons in het stof. Was dan de pleitrede niet voldoende? Meer dan voldoende was zij! Mag ik het dan niet gelooven? Sterker, gij moet dat gelooven zoo lief u uwer ziele zalig-hed is! De schatten van den christelijken troost, de gewisheid der beloften, de vastheid des geloofs, ze kunnen nooit beslist genoeg worden uitgespro-ken, nooit te helder worden voorgesteld. Doch het is zooals Ds J. C. Sikkel eens uitsprak: men kan de beloften Gods niet aannemen als een kopje thee! Zeker, de belofte wordt er niets vaster door als gij er uwerzijds een gebroken hart bijvoegt. Maar den rijken troost zult gij niet proefonder-vindelijk ervaren, als gij den Heere niet ernstig neemt, ernstig ook in Zijn toorn, in Zijn heilig misnoegen over de zonde.

Gedraagt u als ellendigen, dat is eigenlijk heel simpel. Gij behoeft er niets voor te doen, alleen maar iets te laten. Gij moet u w h o u d i n g laten varen. Daar ligt een kind in huis, op de bovenste verdieping, het voelt zich alleen, het is bang. Wat roept het? Vader! Vader! In dien naam uit het in één adem zijn ellende en zijn geloof. Juist dat echte wordt te weinig bij ons gevonden, te weinig bij de „lichten", te weinig bij de „zwaren".

God werke het in ons door Zijn Geest.

N. B.

factor, die in zijn daden optreedt. In zijn daden komt ook uit, hoe hij de openbaring ontvangt, hoe hij erop reageert, wat hij zijnerzijds er mee doet. En dan zijn daar verder nog duizend en één andere factoren, die op hem inwerken; de mode, de opvatting der medemenschen, lichamelijke gesteldheid, psychische toestand, en zoo voort. Natuurlijk staat het niet anders met hem, die alleen maar de „algemeene openbaring“ ontvangt. Zeker ze werkt op hem in. En ze is daarom ook nooit „weg te denken“ uit het geheel van zijn daden, zijn „poefin“ en zijn „prassein“. Maar er komen nog ettelijke andere factoren optreden in zijn levensgang, zijn acties en reacties. Geen van die alle mag men dus veronachtzamen, als het erop aankomt zijn levensgang in schets te brengen, zijn dagboek met historischen zin te ontleden. En voorzover men het recht heeft, Rom. 2:14, 15 te pas te brengen in zijn leer omtrent wegen en werking der algemeene openbaring, dient men toch steeds te bedenken, dat in hetgeen de heidenen „van nature“ (door hun gegeven gesteldheid, phusei) doen, altijd minstens deze twee factoren optreden ter verklaring:

a. de werking, die van Gods algemeene openbaring uitgaat;

b. zijn natuurlijke, d.w.z. Gode-vijandige reactie daarop. Wat hij onder inwerking van deze twee factoren (de andere nu maar daargelaten) tot stand brengt, dat doet hij „van nature“.

Als dus de heidenen „van nature“ handelingen verrichten, die naar den buitenkant met de wetsletter correspondeeren, dan vergeet men niet, dat tot dit doen hun natuurlijke gesteldheid heeft meegewerkt, en aangedreven. En hun wil tot zelfhandhaving. En hun zoeken van eigen eer, van eigen belang, veiligheid, en wat dies meer zij.

K. S.

Nogmaals: voornaamste leiders.

We zouden nog iets opmerken in verband met wat verleden week uit „De Heraut“ werd aangehaald. Het blad constateerde, dat juist de „voornaamste leiders“ der Chr. Ref. Church waren weggebleven uit de informele conferentie, te Grand Rapids gehouden tusschen ds. Hoeksema c.s. en predikanten der Chr. Ref. Church. Nu, van de oorzaken van dat niet verschijnen weet ik ook wel wat af; maar ik wil er maar niet over schrijven. Wel is dit merkwaardig:

a. Een der met volen naam door „De Heraut“ tot de „voornaamste leiders“ gerekenden gaf mij in een prettig discours in het gebouw der Theol. School te Grand Rapids over de algemeene genade zijn meening over de beteekenis der drie punten. 't Was prof. Wijngaarden. Ik was er bij mee; kreeg later wat mondeling gezegd was, op schrift; om het te publiceren; en heb dat ook gedaan (eerste artikel over de scheuring in Amerika). 't Kwam hierop neer: de 3 punten van Kalamazoo zijn geen dogmatische, maar weerleggende punten. Uitvoerige bewijsovervoering uit de Acta der synode zelf! Onlangs evenwel kwam een ander, die ook met volen naam door „De Heraut“ tot de voornaamste leiders gerekend is, ds. H. J. Kuiper, in „The Banner“ vertellen, dat die prof. Wijngaarden verkeerd gezien had, en dat ik daar vooral niet op bouwen moest. Wel werd de naam van prof. Wijngaarden in het blad verzwegen, maar dat verandert de zaak niet. Als dus de „voornaamste leiders“ van elkaar blijken te verschillen zelfs in het verstaan hunner eigen synode, heb ik dan gelijk of ongelijk, als ik zeg: kom, praat nog eens samen? Zou „De Heraut“ niet liever daarbij steunen? „Waarheid en vrede, vrede en waarheid“?

b) Prof. Berkhof, eveneens tot de „voornaamste leiders“ door „De Heraut“ gerekend, schrijft in zijn „Manual of Ref. Doctrine“, 224, dat de onderscheiding tusschen algemeene en bijzondere genade niet van toepassing is (does not apply) op genade als een attribuut (eigenschap) van God, doch alleen (only) op de genadige werkingen van God en de uitwerkingen daarvan in natuur en menschenleven. Men kan daarover denken, zoo men wil, in elk geval is duidelijk, dat volgens prof. Berkhof men niet zomaar zeggen kan: als God aan alle menschen prettige dingen geeft, is dat een kwestie van Gods GEZINDHEID. Nu wees ik er in mijn Amerikaanse lezingen op, dat daar een heel stuk van de kwestie op vastzit: alsmede (in conferenties, en later in ons blad) dat de EIGENLIJKE uitspraak der synode van Kalamazoo niet van die „gezindheid“ sprak, al werd dat wel gedaan door haar OMLIJSTING, om zoo te zeggen: het presentieerbladje, waarop de 3 punten werden opgesteld. Ik redeneerde dus van dat (officieuse) presentieerbladje weg, en dan naar prof. Berkhof toe. Nauwelijks deed ik dat, of de andere voorname leider, ds. H. J. Kuiper, plaatst daartegen eerst een lang stuk-Lyzenga, en verzekert thans, dat die gezindheid er ter dege bij hoort. De voornaamste leiders tegen elkander. Is er ook reden om nog eens kalm te praten?

c) Prof. Berkhof, a.w. 225/6, schrijft ook over het verband tusschen „gemeene gratie“ en Christus' verzoeningswerk. Wat, zoo vraagt hij, is de rechtsbasis voor Gods gemeene-gratie-werkingen? Hoor dan eens, hoe voorzichtig hij nu wordt: „Het is MOGELIJK („possible“) dat men zulk een rechtsbasis beeltemaal niet noodig heeft (no such basis is needed) in betrekking tot het feit, dat gemeene gratie de schuld der zonde niet wegneemt, en het eigenlijke vonnis niet af-, doch alleen maar uitstelt. MISSCHIEN („perhaps“) is het goddelijke welbehagen om de openbaring van Zijn toorn uit te stellen al voldoende verklaring voor de tijdelijke zegeningen. NIET ONWAARSCHIJNLIJK echter is het, („not unlikely“) dat er toch op een of andere manier (in some way) verband te zoeken is met den dood van

Christus. Ook al behoeft dit niet te beteekenen, dat Christus die zegeningen verdiende. Alles even voorzichtig en aarzelend. Dat is in mijn mond geen misprijzing, maar een lofprijzing. Maar hier in Nederland hebben sommigen deze kwestie allang uitgemaakt; en als de bladen goed berichten, dan heeft prof. Grosheide in Engeland van wat nog in het midden gelaten werd door Berkhof, een stellige „boodschap“ gemaakt, die de nederlandse calvinisten hadden te brengen aan de buitenlandsche.

Voorloopig breng ik die boodschap nog niet. Ik zeg liever tot wie met een „perhaps“ een voornaamsten leider ziet opereeren: in dubijs abtine, brand uw vingers niet.

Dit over „voornaamste leiders“ hier en ginds. Wie durft hier een gesprek amoren, en God danken? De tijd zal't leeren.

K. S.

Hulp opleiding predikant Argentinilä.

In hartelijken dank ontving ik door ds. D. K. Wielenga te Capelle a. d. IJssel de volgende giften:

Mej. P. te C. a. d. IJ. f 10,—; fam. J. P. te C. a. d. IJ. f 10,—; fam. H. P. te Z. f 1,—.

Tezamen dus f 21,—.

Ook ontving ik van M. P. T. en M. K. T. elk een half £, beide wonende in Zuid-Afrika. Reeds in December zijn deze giften verzonden, maar doordat ze aankwamen tijdens mijn verblijf in Amerika en de wissel inmiddels verlopen was, is de verantwoording tot nu toe weggebleven. Het bedrag was in Hollandsche munt f 8,48. Hartelijk dank.

Met blijvende aanbeveling,

K. SCHILDER.
Giro 127 278.

Dr F. L. Rutgers en Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman over het oude, Gereformeerde, kerkrecht. (VII, Slot.)

De Auteurs zeggen verder: „Zoo leert ook Voetius, „dat de Classen en Synoden tegenover de enkele kerk geen afdoende en dwingende macht hebben, doch slechts eene afgeleide, zoodat de kerken wel alles moeten aannemen en uitvoeren wat de Synode bepaalt omtrent de leer en andere kerkelijke zaken, doch altijd... voor zoover de naleving of het dulden daarvan niet strijdt met Gods Woord“, blz. 39 v.v.

Over Voetius' meening inzake de verhouding van plaatselijke kerk en classis zie blz. 41 v. in de noot, en „De Reformatie“ van 13 Mei 1938.

„Hoogstens kon de Synode dezen band doorsnijden, en dus de weerbarstige kerk berooven van de aan het bondgenootschap verbonden voordeelen... De Synode kon natuurlijk eene zich verzettende kerk van het kerkverband uitsluiten. Maar haar bestaan als wezenlijke en volledige kerk kon zij niet vernietigen. Zij had slechts eene afgeleide, haar opgedragen macht“, blz. 44 in de noot.

De Synode heeft dus maar eene haar opgedragen, eene afgeleide, macht, geene eigene macht boven de kerken met hare kerkeraden en leden, en kan hoogstens den band met weerbarstige kerken doorsnijden, eene zich verzettende kerk van het kerkverband uitsluiten.

„Hing de eenheid der kerken van hare voortdurende samenwerking en samenstemming af, dan was niet alleen de band, die haar verbond, vrij los, maar kon er ook moeilijk onderdrukking van den een door den ander ontstaan, behalve in de lokale kerk zelve, omdat de richting, die daar in den kerkeraad de overhand wist te verkrijgen, tevens en uitsluitend het gebruik had van de kerkelijke goederen en fondsen. Vandaar de buitengewone zorg om alle dienaren door persoonlijke en schriftelijke onderteekening te binden aan Gods Woord en de belijdenisschriften; want die onderteekening was eigenlijk de eenige waarborg, dat de kerk in beginsel bleef wat zij was“, blz. 52.

Zij wijzen dan verder op de overheidsbemoeiing, ook in gedeeltelijke bezoldiging der predikanten, en schrijven vervolgens: „Let men op deze feiten, dan is het duidelijk waarop de in theorie niet te betwisten zelfstandigheid der kerken in de praktijk neer moest komen. Elke kerk op zich zelve mocht zich verzetten tegen de Synode; hare zelfstandigheid handhaven, zoodra men haar iets wilde opdringen, dat zij in strijd achtte met Gods Woord; maar dan, indien zij de Overheid niet op haar hand had, ten koste van al wat zij bezat; ten koste van kerkegoed en tractement“, blz. 54 v.v.

„Maar in den rechtstoestand bracht deze feitelijke verhouding geen wijziging. Onveranderlijk bleef in alle provinciën het beginsel gelden, dat geene kerk mocht bedrijven of toelaten, wat zij zelve in strijd achtte met Gods Woord“, blz. 60.

Herhalen en onderstrepen wij de woorden: wat zij zelve in strijd achtte met Gods Woord.

„Uit al het voorgaande blijkt alzoo, dat gedurende de republiek... 4o. de kerken ook in andere opzichten groote zelfstandigheid hadden, en geenerlei bestuur boven zich erkenden; 5o. de kerkeraden de voornaamste kerkelijke colleges waren en de gemeente vertegenwoordigden...“, blz. 62 v.v.

In de resümé van hun geschrift schrijven Dr Rutgers en Jhr Mr de Savornin Lohman dan nog o.a.: „In de streken, welke thans het Koninkrijk der Nederlanden uitmaken, aanvaardden reeds ten tijde der vervolging der kerken, welke later de Gereformeerde Kerken genaamd zijn, als zelfstandige lichamen, vrijwillig, zonder eenige medewerking der overheid, enkel daartoe gedreven door het goddelijk recht, een ander verband“ — n.l. dan de pauselijke hiërarchie — „dat zij oordeelden overeenkomstig de Heilige Schrift te zijn...“

In dat verband wordt de kerkeraad een college, dat samengesteld uit de Opzieners, de predikant daaronder begrepen, de gemeente vertegenwoordigt...

Geen eigenlijk bestuur, allerminst een hooger bestuur of eene Overheid, is in deze organisatie bestaanbaar. Elke kerk is, als instituut, een volkomen geheel, en als zoodanig in beginsel van alle andere kerken onafhankelijk...

Niettemin onderhouden de kerken naar den eisch der Heilige Schrift onderling een nauw verband. Zij komen daartoe op geregelde tijden in classen en synoden bijeen. Wel niet door het samenkomen van gansche kerkeraden, maar van hare daartoe van lastbrieven voorzien afgevaardigden. Wat in deze „meerdere“ vergaderingen door de gezamentlijke kerken wordt vastgesteld, is, onder straks te noemen voorbehoud, bindend voor alle...

De aard van dat verband is, uit juridisch oogpunt beschouwd, contractueel. De gezamentlijke kerken maken niet een bestuur of overheid uit; niemand is aan haar als aan eene overheid gehoorzaamheid schuldig, maar, krachtens de oorspronkelijke overeenkomst, wordt wat in de „meerdere“ vergaderingen besloten wordt als datgene beschouwd, wat ieder, die zich verplicht acht, in het verband te blijven, heeft te volgen...“, blz. 177 v.

Aan deze laatste alinea schenke men goed zijne aandacht.

„Zooewel elke kerkeraad, als alle kerkeraden tezamen, zijn in de eerste plaats gebonden aan Gods Woord, waaronder verstaan wordt de Heilige Schrift...“

Hoezeer, naar eisch van Gods Woord, het samengaan der kerken plicht is, moet naar den eisch van datzelfde beginsel hij, die oordeelt, dat de ambtsdragers Gods Woord ter zijde stellen, zich aan dat verband onttrekken...

Bij onttrekking aan zoodanig verband hebben de gezamentlijke kerken evenmin dwangmiddelen tegenover een enkele kerk, als de kerkeraad die heeft tegenover het enkele lid. Wel mag de classis of synode kerkeraadsleden ontzetten van hun ambt zoolang de kerk in het verband staat; maar als de kerk dat vonnis niet erkent, verblijft aan de gezamentlijke kerken geen ander verweermiddel dan om deze kerk van het verband af te snijden...“, blz. 178 v.

Op blz. 54 wordt in eene noot nog betreffende Dr H. G. Kleyn, die de vrijheid en zelfstandigheid der plaatselijke kerken in theorie niet betwistte, en erkende, dat die tegenover andere kerken in den aanvang der Reformatie niet belemmerd werd, maar zeide, dat dit alleen gold van de kerken onder het kruis, gezegd: „Door die laatste woorden nu wordt wel ingewikkeld te kennen gegeven, dat de latere belemmering een gevolg was van de Overheidsbemoeiing. Maar uitgesproken wordt dat toch niet. En daarentegen wordt bevestigd, door een zeer uitvoerig „historisch“ betoog... den lezer duidelijk te maken, dat de Classen en Synoden uit zich zelve dwingende macht hebben over de kerken; waarbij dan de lezer ook wel denken kan aan eene macht, die gehandhaafd kon worden, niet door administratieve Overheidsbemoeiing, maar in rechten, door de uitspraak van den burgerlijken Rechter. Jammer slechts, dat het met die menigte aldaar aangehaalde „feiten“, en dan met alle zonder uitzondering, geheel anders gesteld is dan Dr Kleyn het voorstelt“.

Zij wijzen dan aan, waar zij in hun geschrift de door Dr Kleyn genoemde feiten bespreken, en voegen er dan nog allerlei bij, om op blz. 57 te schrijven: „Inderdaad echter hebben de Classen en Synoden zelve in den hier bedoelden tijd niets geweten van een recht, dat zij tegenover onwilligen zouden gehad hebben. Wel hebben zij in zulke gevallen zich niet altijd bepaald tot bloot zedelijke drang; maar ook zelfs waar zij de Overheid te hulp riepen, waren de gronden, die zij aanvoerden, nooit van juridischen aard, alsof zij in rechtmatige aanspraken moesten gehandhaafd worden, maar uitsluitend van zedelijke aard, ten einde den steun te ontvangen van administratieve Overheidsbemoeiing“.

Classen en Synoden hebben zich dus in den vroegeren tijd „niet altijd bepaald tot bloot zedelijke drang“.

Met het aanvoeren van allerlei gevallen uit de historie kan men daarom op zichzelf niet volstaan.

Toch kwam men ook tegen de Doleantie op met allerlei „feiten“, die echter door Dr Rutgers en Jhr Mr de Savornin Lohman niet als juist noch ter zake doend erkend worden. Doch zij schrijven: „Inderdaad echter hebben de Classen en Synoden zelve in den hier bedoelden tijd niets geweten van een recht, dat zij tegenover onwilligen zouden gehad hebben“.

Zoo is het duidelijk, welk het karakter van het Gereformeerde kerkverband in de 16e eeuw tot het begin der 19e eeuw in ons land was volgens Dr F. L. Rutgers en Jhr Mr A. F. de Savornin Lohman, n.l. geene hiërarchie, maar eene vrijwillige naar Gods wil aangegane confoederatie. De meerdere vergaderingen waren geene hogere vergaderingen noch hogere besturen, en hadden geen eigene macht, doch slechts eene van de kerken afgeleide. Er was geen institutionele classicale, provinciale, landelijke, kerk. De plaatselijke kerken waren geene afdeelingen van deze landskerk of provinciale of classicale kerk.

Uit dit alles is ook duidelijk het Doleantiekerkrecht. Dat stemt met dit oude Gereformeerde kerkrecht overeen. En daaruit kan gezien worden, dat het nieuwe kerkrecht van gansch anderen aard is.

S. GREIJANUS.

Geestelijk grens.

Deputatet Kerken ter onze militair Uit de ro De J. Wris Maastricht, de grens ve 1. Aan d tairen op 6 van hen ree uit de nau de organisa verbaasd, d hun terrein Met veel mensprekin Van vers ren, maar c uit.

Er zijn Ruurlo, Ba en Elst (wa onze koster kerken te v De eenig zijn huis b mandant v gerde 30 G Oldenzaal t ze zich ma

Mevr. St militairen autobus na Gerritama l ineerd is eens om de

Andere v 2. Aan d zocht met t liggen, die bij goede n

Da v. d. is in de on met De Ge tehuisje in

3. Over Wristers, Words in Helenaveen militairen

Hij zelf posten te l In Mei diensten ge daarbij. Da iver ook i Verschill

liggen aan nog 240 ge Er word Wanneer posten zijn, dat aan b.

Ook wor namen van te geven! Deputate

zoo noodza en mild do Tot nu ti vangen en

Iedere m ontvangen Men zen taten, Da 35505.

Alle gift dingblad“ Juli in het Namens

De Klein 32. Daar gestoren

Ons lijde de zonden, een beproe die ons t gelijkvormi ding van c

33. Wat Dat Hij t het leven l heid heeft ook mij en

tijd uit den alle hemels verdiend is ondertussch zekeren va

34. Wat Dat Hij 2 hemelen v aan het ei den hemel het aangez ons vleesch te verzeke tot Zich z tegenpand kracht wij boven is.

R.

Geestelijke verzorging van onze militairen aan onze grens.

Deputaten der Generale Synode der Gereformeerde Kerken ter behartiging van de geestelijke belangen van onze militairen verzochten plaatsing van het navolgende: Uit de rapporten van Ds W. E. Gerritsma te Aalten, Ds J. W. Strijder te Helmond en Ds K. W. Dercksen te Maastricht, die namens Deputaten der Generale Synode de grens verzorgen, blijkt het volgende:

1. Aan de Oostgrens liggen 982 Gereformeerde militairen op 63 posten. Ds Gerritsma heeft een groot deel van hen reeds bezocht, vaak vergezeld van een predikant uit de naaste omgeving. De predikanten roemden zeer de organisatie van dit werk door Deputaten en waren verbaasd, dat er zoo veel gereformeerde militairen op hun terrein lagen.

Met veel predikanten en kerkeraadsleden is een samspreking gehouden.

Van verscheiden christen-officiëren en onderofficieren, maar ook van manschappen, gaat een goede invloed uit.

Er zijn nieuwe diensten des Woords ingesteld te Ruurlo, Barchem (daar was al een dienst op Zondag) en Elst (waar ook één dienst was). Voorts rijden er op onze kosten enkele autobussen om de militairen naar kerken te vervoeren.

De eenige Gereformeerde broeder in Huissen stelde zijn huis ter beschikking voor de militairen. De commandant van Ootmarsum gaf verlof, dat de daar gelegerde 30 Gereformeerden in dienstverband per fiets naar Oldenzaal ter kerk gaan (afstand 13 km; anders mogen ze zich maar 6 km van hun post verwijderen).

Mevr. Strootman te Bommel werkt prachtig mee. De militairen van Bommel, Gendt en Haalderen gaan per autobus naar Elst, waar Ds Kuiper van Arnhem en Ds Gerritsma af en toe zullen voorgaan, omdat Elst gecombineerd is met Zetten en Ds Ubbens daar dus maar eens om de twee weken 's morgens kan preeken.

Andere verstrooiden worden geregeld bezocht.

2. Aan de grens van Limburg wordt ook contact gezocht met de posten, waar vaak maar enkele militairen liggen, die gereformeerd zijn; Ds Pontier verricht daarbij goede medewerking.

Ds v. d. Weg, die als reserve-veldprediker in dienst is in de omgeving van Huissen, werkt ook krachtig mee met Ds Gerritsma. Hij vraagt steun voor het militaire tehuisje in het zeer Roomsche en wereldsche Huissen.

3. Over de Zuidgrens van Brabant rapporteert Ds W. Strijder, dat daar op enkele plaatsen een dienst des Woords ingesteld is, o.a. te Neerkant, Liessel, Milheeze, Helenaveen. Liessel werd later opgeheven, omdat de militairen naar Helenaveen en Neerkant konden gaan.

Hij zelf is iedere week op reis om de verschillende posten te bezoeken en het contact te bewaren.

In Mei en Juni (te Helmond meegerkend) zijn 45 diensten gehouden. Predikanten en kandidaten hielpen daarbij. Daarna is cand. Koningsveld benoemd, die met ijver ook in het militair werk bezig is.

Verscheiden militairen zijn al naar huis, maar er liggen aan de grens (ook in de buurt van Durne) toch nog 240 gereformeerden.

Er wordt uitzonderend werk verricht.

Wanneer men van militairen hoort, dat er nog posten zijn, waarmee geen contact is, dan berichten men dat aan b. g. predikanten of aan mij.

Ook wordt dringend aan de kerkeraden verzocht de namen van onze militairen, die aan de grens liggen, op te geven!

Deputaten hopen en verwachten, dat deze arbeid, die zoo noodzakelijk is en zooveel vruchten afwerpt, ruim en mild door giften zal worden gesteund.

Tot nu toe werd nog maar van één kerk een gift ontvangen en een twintigtal van particulieren.

Iedere maand is f 500 nodig, terwijl er tot op heden ontvangen is f 70.

Men zendt zijn giften aan den penningm. van Deputaten, Ds T. J. Hagen te Delft. Postgirorekening No. 35595.

Alle giften worden verantwoord in het „Geref. Zendingblad“ (die van Juni in het Julinummer, die van Juli in het Augustusnummer, enz.).

Namens Deputaten voornoemd,

Ds A. H. VAN MINNEN, praeses, Bergen (N.-H.).

Ds T. J. HAGEN, scriba, Delft.

De Kleine Catechismus van Zacharias Ursinus. (VI.)

32. Daar Christus dan voor ons geleden heeft en gestorven is, waarom lijden en sterven wij ook?

Ons lijden en onze dood zijn geen voldoening voor de zonden, maar een oefening tot Christelijk geduld, een beproeving van ons geloof, een vaderlijke kastijding, die ons tot voortdurende boetvaardigheid roept, een gelijkvormigheid met Christus, en eindelijk een bevrijding van de zonde en alle ellenden.

33. Wat gelooft gij van Christus' opstanding?

Dat Hij door Zijn Goddelijke macht Zijn lichaam tot het leven heeft teruggeroepen en met eeuwige heerlijkheid heeft versierd, opdat de mensch Jezus Christus ook mij en allen, die in Hem gelooven, ter bestemde tijd uit den dood zou opwekken en de gerechtigheid met alle hemelsche goederen, die Hij ons door Zijn dood verliend heeft, zou deelachtig maken; en opdat Hij ondertusschen ons, die Zijn eigen leden zijn, zou verzekeren van onze opstanding.

34. Wat gelooft gij van Zijn hemelvaart?

Dat Hij Zijn menselijke natuur boven alle zichtbare hemelen verhoogd heeft en volgens deze (natuur) tot aan het einde der wereld, niet op de aarde, maar in den hemel is en blijft; om voor ons als Middelaar voor het aangezicht Zijns Vaders te verschijnen, en, door ons vleesch als een pand in den hemel te brengen, ons te verzekeren, dat Hij als het Hoofd ons, Zijn lidmaten, tot Zich zal opnemen; en om Zijn Geest ons tot een tegenpand uit den hemel neder te zenden, door Wiens kracht wij bedenken niet wat op de aarde maar wat boven is.

R. G. B.

MUZIKALE KRONIEK

Sweelinck's „dan sus, dan soo“ en der Gereformeerden „vijf of zes maal“

door Jan Zwart.

II.

Schetste ik in enkele trekken hoe „dan sus, dan soo“ en „vijf tot zes maal“ op elkaar kloppen, hoe deze twee synoniemen de ware eendracht brachten tusschen godsdienst en kunst, hoe uit dat samengaan een bij uitstek Protestantische Koraalkunst ontstond bij het begin der Reformatie; thans rest om aan te toonen, hoe ook tegenwoordig deze dingen vast te houden en verder uit te werken, een plicht van voortgezette Reformatie is.

O zeker, er is veel veranderd een 300 jaar nadien. Geen klachten zal men meer beluisteren over orgelisten die zulke openlijke vijanden van den godsdienst zijn, zooals inderdaad velen zich betoonden den eersten tijd der Kerkhervorming.

En maar weinigen zullen er over zijn, die zooals nog in het begin van 1800, de gemeente de kerk uitwalsten, of op een studentendeun bij het uitgaan tracteerden, ook al is er nog wel hier of daar één of andere „losbol“, die „alle eendjes zwemmen in het water“ op zijn programma heeft staan of zich niet geneert een trouwplechtigheid te profaneeren tot een optocht van „Daar komen de schutters, Daar komen ze an; De manneljesputters van Amsterdam.“

Neen, deze stoutigheden zijn wel uitgezuiverd en gelukkig ook maar.

Echter, een ander, nog veel ernstiger, verschijnsel kan men allereerst constateeren. Waren in de 17e eeuw de „kloetke Meesteren van 't Orgel“ nog toegerust met de kennis en de gave een Psalm of Gezang „in alle vaten van de Kunst te vergieten“, in allerhande manieren te buigen en te breeken“, tegenwoordig spant nagenoeg niemand zich meer in zulke „brave geesten aan te focken“, op te leiden of te doen excelleeren.

Waren onze voorgangers op de orgelbank rasorgelspelers die, behalve hun taak van „in de publycke kerke“ te spelen, tevens de aangewezen leiders waren in het burgerlijk muziekleven, dat in iedere notabele stad van ons land floreerde in zanggezelschappen en muziekcolleges, gaandeweg door het meer en meer betrokken raken bij den gemeentelijken kerkzang en het stopzetten der alledag-bespeelingen — waardoor ook ongemerkt hun onafhankelijke positie van den zelfstandig concerteerenden orgelspeler overging in die van den kerkelijk gereglementeerden ondergeschikte — ontstond het geslacht muziekmeesters, virtuozen op de viool, op de fluit of op een ander instrument, die het bespelen van 't orgel maar als een toegift aanzagen. Om op zijn beurt opgevolgd te worden, versterkt nog door wat „Afscheiding en Doleantie“ aanbrachten, door onze huidige generatie van vaklui en amateurs, virtuozen en achteraancomers, voor geld en om niet spelenden, die, weinigen uitgezonderd, kwalijk bij machte zouden zijn als van hen gevraagd werd het oude „zoovele malen te spelen als daer geordineerd was“ weder in eere te herstellen of opnieuw de kunst te beoefenen van het „dan sus, dan soo“, van „het 5 tot 6 malen de Psalm te achtervolgen, door verscheidene verzen al swierende (varieerende)“.

Een geslacht dat voor het meerendeel zijn grootste kracht zoekt in het laten „sijlen“ van den 81sten Psalm „musch“ en het „verbrijzelen“ van „de sterkste rots“ uit Gezang 58; in het „nooit anders“ dan „streng“ — zoogenaamd in de oude kerk schalen — „rhythmisch“ — „naar de woorden“ — „punten en komma's“ spelen en „altijd“ met Bach beginnen en sluiten; maar dat in zijn verwaterd kerkmuziekbedrijf de vastheid mist der zuiver Oud-Hollandsche Protestantische Koraalspelkunst en mitsdien daardoor ook het inzicht, hoe „deze conste weder tot heur oude fleur te brengen“, door haar in nieuwe banen te leiden, van andere vormen te voorzien dan waarvan de Oud-Nederlandsche school zich bediende.

Een nakomelingschap waarvan zelfs de best en meest vooraanstaand geacht wordenden, de heugenis verloren schijnen te hebben, hoe ver ze van hun voorzaten afgezaakt zijn, wat betreft den invloed op de volksmassa door middel hunner sedert klassiek geworden instrumenten, ook al riepen ze in arren moede de hulp in der fine fleur van alles wat maar blaast, zingt en strijkt.

...

Sweelinck's „dan sus dan soo“ en der Gereformeerden „5 of 6 maal“, de kunst waarom de Remonstrantsche dominee Uitenbogaerd in 1611 zich „altemet des avonds in de kerk bevond, om den meester een psalm te hooren spelen (dat doorgaans geschiedt op elk vers, met verscheiden registers ende melodien verscheydelyk zwierende)“, die missen wij.

Zoodra de predikant van stoel is, één of andere dur of moll van Bach, prachtig. Zeer zeker grave, muzikale stukskens.

Maar om weer een eigen, een uitgebreide koraalliteratuur te krijgen, toch liever „5 of 6 maal“, „dan sus dan soo“, den laatst gezongen psalm met verscheiden registers ende melodien verscheydelyk zwierende.

Ongetwijfeld in sommige gevoel stemmend, na de preek wat van Guilman, Mendelssohn, Cesar Franck te mediteeren, maar aan een eigen Protestantische Kunst toch oneindig meer uitbreiding gevende, is een gezangvoors der eigen gemeente, te herscheppen in een orgel- of geestelijk liedkoraal.

We moeten weer opvatten het kunst- en kerkverband, tusschen Sweelinck's „dan sus dan soo“ en der Gereformeerden „5 of 6 maal“.

Want wat baat het of de „afgestudeerde“ orgelspeler al een zekere behendigheid meegekregen heeft, hoe ieder van zijn diensten een apart stemmingscliché opgedrukt kan worden; hoe met succes uit Bach, Händel en diverse geestelijke liedverzamelingen te arrangeeren valt op Goeden Vrijdag, Paschen, Pinksteren, Advents- en Kerstdagen; hoe de geheele kerkjaarkalender afgewikkeld kan worden in evenzooveel „toepasselijke“ muziekfragmenten als er blaadjes aan zitten, — als hem niet vóór alle dingen is bijgebracht dat er iets anders is, iets belangrijkers, iets dat oneindig veel meer past in het kader en behoort tot het karakter zijner kerkdiensten dan al deze gelegenheidsnoten, deels geboren uit liturgie van anderen of voortgekomen uit werelden, vreemd van kerkseer en orgelstijl; dat er nog heel iets anders bestaat dat hart en ziel, hoofd en hand van den tot waarlijk Kerkorgelst gevormde vervullen moet, dan enkel theorie en techniek, liturgische kennis en inzicht, namelijk: het niet uit te putten muzikmateriaal waarvoor hij Zondag aan Zondag, dienst op dienst wordt geplaatst: het element waarin zijn gemeente leeft en zich uitzingt: haar psalmen en gezangen, haar kerkelijk gemeenschapslid, het Koraal.

Welk nut heeft de echte koraalkunst ervan — die dank zij de Reformatie „tot wasdom quam“ —, of de met Diploma „zoo“ of Getuigschrift „zus“ voorziene, terwijl zijn kerk aan- of uitgaat, van alles en nog wat uit Bach, Franck, Mendelssohn enz. kan spelen, maar voor de rest met geen mogelijkheid vermag te preludeeren of te fantasieeren op eerst of laatst gezongen gemeentelied, in vorm en naar de stemming van het kerkelijk jaargetij; zonder te vervallen in het aaneenrijgen van geijkte frazen met behulp eener immer en altoos in hetzelfde gelid staande registerschaar. Zoo ook of hij zich bij zijn gemeentekorallen maar afmaakt met — zou Huygens zeggen — „eens menschen droom door pijpen uitgeblazen“, voorspelen, die behalve toonhoogte, zoo goed als niets gemeen hebben met wat er volgen moet; ongerhythmieerde en ongefraseerde drabbige toonsubstanties zonder eenig thematisch verband of samenhang, met niets van contrapunt of stemvoering erin.

...

Daarom, om dit uit te zuiveren en alles op hooger plan en peil te brengen en ook om onze uitzonderlijke plaats van voorheen in zijn vroegeren stand te krijgen, is noodig een NIEUWE OPLEIDING. Zulk één die, historisch bewust, terugkeert naar de oude scholing der 17e of 18e eeuw, begonnen onder Sweelinck en Van Noort, die leerden een koraalmelodie aan de klavieren te componeeren.

Een kunst van het oogeblik en van de daad, impulsief en beheerscht, theorie als op slag omzettend in practijk. Een kunst, die teruggrijpt op de principes en mogelijkheden die in de eerste en eenige Koraalschool uit ons land, die van Sweelinck, Speuy, maar bovenal van Van Noort, aangesponnen liggen om ze verder uit te werken en te ontwikkelen.

Beginnelen, waaruit een duidelijk inzicht verkregen wordt, dat het als Gereformeerden zaak is, zich niet mee te laten voeren op theorieën met valschen inslag, zooals daar zijn: streng-oudekerktoonaarden-spel; leuzen, slagwoorden, ontstaan uit de heimelijk of ronduitgesproken bedoeling overal weer Roomsche sfeer en geest te brengen.

Mogelijkheden, waaruit een systeem geboren wordt der latente, verrassende samenklanken, die niet ontstonden uit een of andere harmonieeleer, maar uit het polyphone weefsel-zelf dat Oud-Hollands Orgelistschool dacht en schreef, waarin niet blindgestaard werd op wel of geen groote of kleine terts-dominantsluiting, waarin niet angstvallig vastgeklemd wordt aan tonaliteit en accidenstaal, maar waarin plaats was en nog is voor die vrijheid, die elke kunst noodig heeft, wil ze niet vastloopen in dorre, droge zakelijkheid, in koude, kille versteening.

Sweelinck's „dan sus dan soo“ en der Gereformeerden „5 tot 6 maal“, moet zich weer gaan afteekenen op onze Orgelavond-programma's, voor, tusschen en na de grave, muzikale stukskens, tot opbeuring en vertroosting van zooveel die de muziek beminnen, daarbij onder het spel stillekens in zichzelf den Heer zingend en hun bedroefden geest in God tot zijn lof vermakende.